

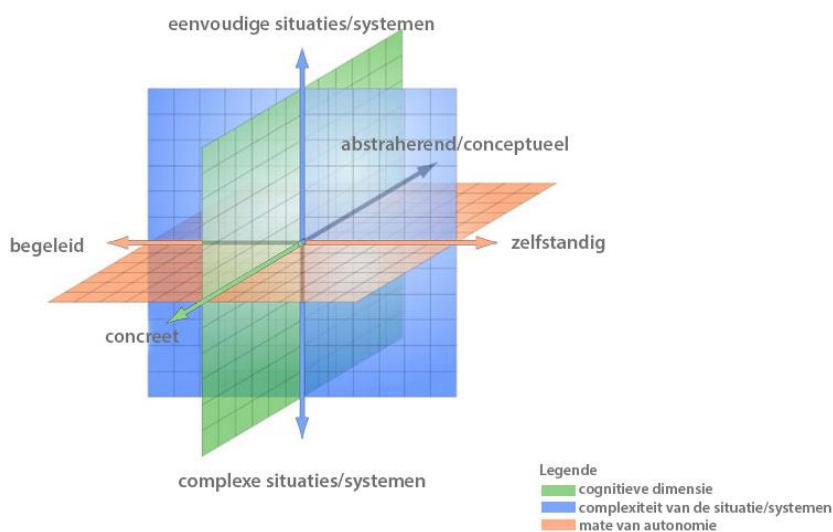
1 Basis en verdieping - een woordje uitleg

Lees eerst onderstaande inleiding.

Waarom werken met basis en verdieping?

Op het einde van de eerste graad oriënteer je je leerlingen naar de D-finaliteit (doorstroomfinaliteit), D/A-finaliteit (doorstroom-arbeidsmarktgerichte finaliteit) of de A-finaliteit (arbeidsmarktgerichte finaliteit) en daarbinnen naar een bepaalde studierichting. Daarbij is het belangrijk om te weten of leerlingen enkel een basisniveau kunnen bereiken of dat ze meer verdieping aankunnen.

Hoe kan je verdiepen?

Verdieping zien we op 3 assen:

- Autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig
- Complexiteit: van eenvoudig naar complex;
- Cognitie: van concreet naar abstraherend/conceptueel;

De verschillende assen zijn niet altijd te onderscheiden. In de realiteit werk je bijna altijd op verschillende assen tegelijk. Toch zoomen we in op elk niveau afzonderlijk om vanuit de vakgroep te reflecteren op de manier waarop je specifiek voor jouw vak kan inzetten op verdieping.

In de leerplannen vind je naast basisdoelen verdiepingsdoelen. De verdiepingsdoelen vragen meestal een ander niveau van cognitie. In een aantal vakken vind je ook verdiepingsdoelen die een grotere complexiteit of autonomie vragen. Ook hier gaat het vaak over een combinatie van meerdere assen.

Ook vanuit de basisdoelen kan je verdiepen. Je kan zelf complexiteit toevoegen, meer autonomie geven of werken op een ander niveau van cognitie.

Wat kan je precies doen vanuit jouw vak?

Via deze leidraad willen we je inspireren om samen met je collega's na te denken over verdieping vanuit jouw vak. Heb je bijkomende informatie of duiding nodig? Dan kan je altijd terecht bij jouw vakbegeleider.

Meer weten over de assen van verdieping? Lees dan de tekst over basis en verdieping van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: <https://pincette.katholiekonderwijs.vlaanderen/meta/properties/dc-identifier/Cur-20200410-1>.

2 Verdieping op de as van de autonomie

Wat verstaan we onder de as van autonomie? Hieronder vind je wat meer duiding met enkele voorbeelden.

Bij verdieping op de as van autonomie geef je leerlingen meer autonomie (eigenaarschap/zelfstandigheid) bij het verwerken van de leerstof.

Dat kan op verschillende manieren gebeuren. Enkele voorbeelden:

- **Verlengde instructie:** je geeft aan bepaalde groepen van leerlingen meer instructie, aan andere minder.
- **Extra uitleg (voor, tijdens of na de les):** je geeft aan leerlingen die het nog niet meteen begrepen hebben, extra uitleg.
- **Peer tutoring:** je laat verder gevorderde leerlingen andere leerlingen ondersteunen, via instructie, uitleg ...
- **Modelleren:** een deel van de leerlingen gaat zelfstandig aan de slag, een andere groep krijgt een door jou uitgewerkt voorbeeld. Je benoemt luidop je denkstappen terwijl je de oplossing stapsgewijs laat zien.
- **Fysieke ondersteuning:** je laat (een deel van) de leerlingen gebruik maken van een formularium, een stappenplan, rekentoestel, schrijfkader, spellingsgids, woordenboek, ICT ...
- **Tijd:** je werkt aan een gemeenschappelijke set van basisdoelen, maar er wordt rekening gehouden met individueel verschillende leertijden.
- **Coöperatieve leergroepen:** je laat (een aantal) leerlingen met 2 of meer werken.
- **Begeleid zelfstandig leren**
- ...

Verdieping kan eruit bestaan dat je bij bepaalde groepen van leerlingen de steun sneller afbouwt. Soms wordt daarvoor de term scaffolding gebruikt. Scaffolding betekent dat de steun bij het leren langzamerhand afneemt naarmate het leren vordert (scaffold: Engelse term voor steiger, een steiger is een tijdelijke constructie die langzamerhand wordt afgebroken).

Meer weten over scaffolding? Zie het boek [Wijze lessen](#) van Tim Surma.

Reflectievragen (denk eerst zelf na over deze vragen, deel dan in de vakgroep):

Welke vormen van autonomie/begeleiding zet jij al in bij je leerlingen?

Welke vormen gebruik je nog niet, maar vind je wel haalbaar voor je vak?

Vragen voor de vakgroep

Welke vormen van autonomie zijn belangrijk bij een bepaald onderdeel van je vak? Welke suggesties vind je in jouw leerplan?

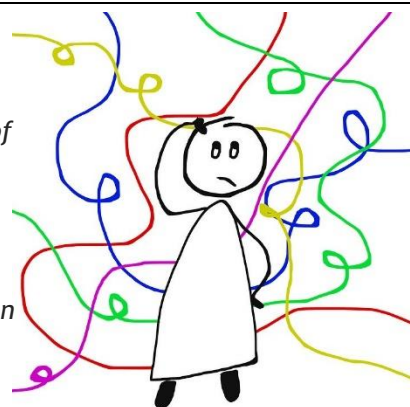
Over welke vormen van autonomie maken jullie in de vakgroep afspraken?

3 Verdieping op de as van de complexiteit

Wat verstaan we onder de as van complexiteit? Hieronder vind je wat meer duiding met enkele voorbeelden.

Je kan meer verdiepende leerstof aanbieden aan leerlingen door de complexiteit te verhogen. Enkele voorbeelden:

- Een deel van de leerlingen laten werken met kortere teksten en/of teksten met gemakkelijker taalgebruik en andere leerlingen met langere teksten en/of teksten met complexe woordenschat.
- Een deel van de leerlingen krijgen enkelvoudige opdrachten, een deel van de leerlingen meervoudige (= complexere) opdrachten (met meer onbekenden, met letters in plaats van met cijfers, symbolen/formules in plaats van woorden ...)
- Een aantal leerlingen complexere opdrachten/oefeningen geven in praktijkgerichte, bewegings- of kunstvakken (lichamelijke opvoeding, techniek, muziek, beeld ...)

Reflectievragen (denk eerst zelf na over deze vragen, deel dan in de vakgroep):

Op welke manier maak je in je lessen al onderscheid in de complexiteit van een opdracht?

Welke differentiatiemogelijkheden op het vlak van complexiteit zijn haalbaar binnen je vak?

Vragen voor de vakgroep

Welke differentiatiemogelijkheden op het vlak van complexiteit zijn belangrijk bij een bepaald onderdeel van je vak? Welke suggesties vind je in jouw leerplan?

Over welke vormen maken jullie in de vakgroep afspraken?

4 Verdieping op de as van cognitie

Wat verstaan we onder de as van cognitie? Hieronder vind je meer duiding met enkele voorbeelden.

Binnen de leerplannen vind je enkele verdiepingsdoelen. Vaak zit de verdieping op de as van de cognitie, maar soms is dat ook op de andere assen of een combinatie van assen.

Bij verdieping op de as van cognitie vraag je van de leerlingen een hogere mate van abstractie. Je kan leerlingen concreet aan de slag laten gaan (voorbeelden: vanuit concrete voorbeelden, concrete situaties ...) of hen abstracter aan de slag laten gaan (voorbeelden: hen eerder abstracte begrippen, concepten, ideeën ... laten onderzoeken, analyseren, evalueren, erover argumenteren ...).

Enkele voorbeelden uit de leerplannen van verdiepingsdoelen op de as van cognitie:

Geschiedenis - A-stroom:

- **basisdoel:** De leerlingen vergelijken historische bronnen om een historische vraag te beantwoorden, rekening houdend met het redeneren over historische bronnen.
- **Verdiepingsdoel:** De leerlingen verklaren het mogelijk tegenstrijdige karakter van twee historische bronnen over hetzelfde onderwerp.

Mens & samenleving - A-stroom:

- **Basisdoel:** De leerlingen onderscheiden in situaties verschillende sociale rollen en interacties.
- **Verdiepingsdoel:** De leerlingen analyseren in situaties: het dynamisch karakter van sociale rollen; het verloop van interacties; constructief en destructief gedrag; de relaties tussen verbaal- en non-verbaal gedrag; verschillende perspectieven.

Wiskunde - A-stroom:

- **Basisdoel:** De leerlingen bepalen de grootste gemeenschappelijke deler en het kleinste gemeenschappelijk veelvoud van natuurlijke getallen.
- **Verdiepingsdoel:** De leerlingen onderzoeken deelbaarheidseigenschappen zoals deelbaarheid van een som of product en verklaren deelbaarheidseigenschappen.

Reflectievragen (denk eerst zelf na over deze vragen, deel dan in de vakgroep):

Welke verdiepingsdoelen in jouw leerplan vragen van je leerlingen een ander cognitieniveau dan het basisdoel?

Gebruik je zelf cognitieniveaus om verdieping aan te bieden aan jouw leerlingen? Waarom? Wanneer?

Vragen voor de vakgroep

Welke differentiatiemogelijkheden op basis van cognitie zijn belangrijk bij een bepaald onderdeel van je vak? Welke suggesties vind je in jouw leerplan?

Welke afspraken maken jullie binnen de vakgroep over het gebruik van (cognitieve) verdieping of verdiepingsdoelen?

5 Wie bied je verdieping aan?

Lees nog even onderstaand stukje.

Verdieping vanuit de basis en verdiepingsdoelen (herhaling)

Vanuit de inleiding weet je dat je in de leerplannen naast basisdoelen ook enkele verdiepingsdoelen vindt. De verdiepingsdoelen vragen meestal een ander niveau van cognitie. In een aantal vakken vind je ook verdiepingsdoelen die een grotere complexiteit of autonomie vragen. Ook hier gaat het vaak over een combinatie van meerdere assen.

Ook vanuit de basisdoelen kan je verdiepen. Je kan zelf complexiteit toevoegen, meer autonomie geven of werken op een ander niveau van cognitie.

Welke leerling krijgt verdieping of verdiepingsdoelen?

Het is niet altijd even gemakkelijk om te weten wanneer je welke vorm van verdieping aan welke leerling geeft. Om dat beter in te schatten, kan je een [klasprofiel](#) opstellen en daarbij gebruik maken van diverse werkvormen: [exit cards](#), [bliksembeurten](#), [tetrahulp](#), [wisbordjes](#) ...

Het is alvast belangrijk om de lat op een haalbare hoogte te leggen (competentie) voor de leerlingen en hen vertrouwen te geven in hun capaciteiten en kwaliteiten (verbondenheid) zodat ze uitdagingen durven aangaan.

Leerlingen leren hun leerproces in eigen handen (autonomie) nemen en ontwikkelen zo geleidelijk nieuwe vaardigheden.

Reflectievragen (denk eerst zelf na over deze vragen, deel dan in de vakgroep):

Welke methodes gebruik je nu al om te weten welke leerling welke verdieping nodig heeft?

Welke methodes gebruik je nog niet, maar wil je wel uitproberen?

Vragen voor de vakgroep

Moet elke leerling verdiepingsdoelen uit het leerplan aangeboden krijgen?

Wat bepaalt je keuze voor een bepaald verdiepingsdoel bij een leerling/leerlingengroep?

Wat bepaalt je keuze voor verdieping vanuit de basisdoelen bij een leerling/leerlingengroep?

Kan het dat sommige leerlingen geen verdieping krijgen?

Welke afspraken maak je binnen de vakgroep over het aanbieden van de verdiepingsdoelen uit het leerplan?

Welke afspraken maak je binnen de vakgroep over het aanbieden van verdieping vanuit de basisdoelen?

Hoe bewaak je als vakgroep het aanbieden van verdieping?

Hoe zorg je ervoor dat je collega van het volgende schooljaar weet welke verdiepingsdoelen waar zijn behandeld?

De autonomie, complexiteit en mate van cognitie neemt toe naarmate de leerlingen vorderen in het leerproces. Hoe kan je leerlijnen uittekenen op het vlak van verdieping?

6 Wat met evaluatie en rapportering?

Lees eerst even onderstaande informatie.

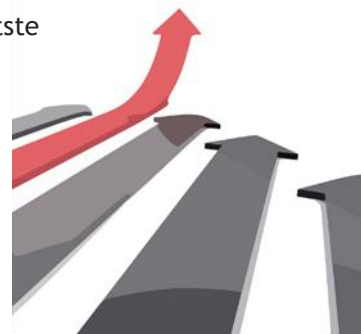
Als je de (aangeboden) verdieping evalueert, zorg je ervoor dat het grootste aandeel van je evaluatie ligt in de basisdoelen.

Evaluatie van (aangeboden) verdieping kan op verschillende manieren gebeuren. Zo kan je voor een aantal leerlingen:

- verdiepvragen toevoegen aan de gemeenschappelijke evaluatie
- meer complexiteit toevoegen (teksten met moeilijkere woordenschat of complexere vragen aanbieden, werken met letters in plaats van cijfers ... zie ook punt 3)
- meer autonomie geven (al dan niet ondersteuning geven via stappenplannen, schrijfkaders, reken-toestel, woordenboek, formularium, spellingsgids ... zie ook punt 2)
- ...

Het is belangrijk om daarover duidelijk te communiceren naar leerlingen en ouders.

Meer informatie vind je in de [FAQ Evalueren en rapporteren in de eerste graad](#).

Reflectievragen (denk eerst zelf na over deze vragen, deel dan in de vakgroep):

Bied je nu al gedifferentieerde evaluatie aan (op het vlak van autonomie, complexiteit of cognitie al dan niet gecombineerd)?

Op welke manier kan gedifferentieerd lesgeven op een rechtvaardige manier uitmonden in een gezamenlijke evaluatie? Hoe zie je dat?

Wanneer kan gedifferentieerd lesgeven op een rechtvaardige manier leiden tot gedifferentieerde evaluatie?

Welke vormen van gedifferentieerde evaluatie vind je haalbaar binnen jouw vak?

Vragen voor de vakgroep

Over welke vormen van gedifferentieerde evaluatie maken jullie afspraken binnen de vakgroep?

Vraagt gedifferentieerde evaluatie ook gedifferentieerde rapportering?

Is gedifferentieerde rapportering haalbaar binnen jouw vak?

